

YTTRANDE
2019-04-13

Till
Växjö tingsrätt
Mark- och miljödomstolen
Box 81
351 03 Växjö
e-post mmd.vaxsjo@dom.se

Lunds Botaniska Förenings yttrande över Sydstens ansökan om tillstånd till täktverksamhet och vattenverksamhet mm, inom fastigheterna Önnestöv 38:3 m fl inom Lunds kommun, Skåne län (Dalbytäkten). (Mål M 4188-18, 3:3)

YRKANDE

Lunds Botaniska Förening **yrkar** att Sydstens ansökan om utvidgad täktverksamhet lämnas utan bifall. Föreningen redovisar nedan skäl för yrkandet. Föreningen lämnar i första hand synpunkter på täktansökan inom sitt botaniska och naturvetenskapliga ansvarsområde.

Täkten omges av riksintresse för bevarande

Sydsten söker tillstånd att utvidga sin täkt, Dalbytäkten, i norr och söder samt i öster. Täkten ligger insprängt i Romeleåsens förlängning öster om Dalby i ett landskap av största nationella värde för bevarande. Hela området och dess omgivningar utgör ett större riksintresseområde för naturvård, med delar av ett Natura 2000-klassat bevarandeområde samt lagakraftvunna naturreservat. Naturmiljöerna är delvis överlappande och har skyddats på grund av värdefulla internationella och nationella kvaliteter.

Riksintresseområdet för naturvård och friluftsliv, Skrylleområdet norr om Dalbytäkten och väg 956, är på grund av sin ostördhet och sina innehållsrika och varierande naturmiljöer ett av landets mest välbesökta frilufts- och rekreationsområden med årligen omkring en miljon besökare. Markanvändningen följer en av Lunds kommun 2006-05-18 antagen Fördjupad Översiktsplan för Skrylleområdet.

För det primära rekreationsområdet "Romeleåsen och sjölandskapet" gäller särskilda lagreglerade bestämmelser för hushållning med mark och vatten (4 kap 2 § miljöbalken). Här skall turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets intressen särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön.

Dalbytäkten avgränsades 2006 av SGU som område av riksintresse för material och ämnen (3 kap 7 § miljöbalken). De hydrologiska förhållandena inom området har avgörande betydelse för naturmiljöns värden samt för växt- och djurlivets förutsättningar och överlevnad.

- **Områden av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövärden eller friluftslivet** ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön (3 kap 4 § se även 4 kap 2 § miljöbalken).

- **Natura 2000-område:** Områden, som tagits upp i förteckningen över bevarande-områden (27 § miljöbalken), bestämt av Sveriges Regering och fastställt av EU-kommissionen att ingå i Natura 2000 enligt art- och habitatdirektivet, ska prioriteras av myndigheterna i skyddsarbetet.

- **Naturreservat** omfattar skyddade mark- och vattenområde i syfte att långsiktigt bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet, vanligtvis med skyddsbestämmelser som att gräva eller förstöra ytbildning, till exempel genom täktverksamhet.

Ansökan bör vara exakt, byggd på vetenskapligt bästa undersökningar och slutgiltig. Den rubricerade ansökan är omfattningsrik men fyller inte dessa grundläggande krav, vilket medför att Mark- och miljödomstolen knappast kan förvissa sig om att lagstiftningens mål nås utan risk för skador. Miljökonsekvensbeskrivningen kan inte godkännas.

Naturreservatet Högebjär

Naturreservatet Högebjär med omgivande fäladsmarker bildades 2006-11-24 med bl a föreskriften "förbud att bedriva täkt i någon form". Regeringen fastställde beslutet (M2006/6045/F/M, M2007/130/F/M) efter överklagande av Sydsten 2009-06-11.

Regeringen har gjort en omfattande och allsidig bedömning, där även Miljööverdomstolens och SGUs synpunkter beaktats. Sydsten kan uppenbarligen inte acceptera Regeringens beslut 2009 utan begär tillstånd att bedriva täktverksamhet inom reservatet, vilket sedan 10 år är förbjudet. Samhället vill istället långsiktigt säkerställa syftet med reservatet genom att bevara och återskapa fäladsmark mm.

- Regeringens beslut ska ligga fast.

Avvägningen mellan de motstående riksintressena, bevarande och exploatering, har tidigare prövats och slutligt avgjorts. Det finns inget sakligt skäl att på nytt varken pröva Regeringens beslut 2009 eller Sydstens önskan att exploatera marken inom naturreservatet.

- Täktansökan i denna del ska avslås.

SGUs underlagsmaterial för att utse södra delen av området som riksintresse för exploatering enligt 3 kap 7 § miljöbalken grundar sig inte på något resultat från någon geologisk provborrning. Länsstyrelsen i Skåne län, som företräder statens intressen, har avstyrkt att området utses som riksintresse. Lunds kommun vill att Högebjär ska undantas från riksintresset.

Naturresevatet och Natura 2000-området Knivsås och dess omgivningar

- Identifierade skador på Natura 2000-området

Bevarandeplanen för Natura 2000-området Knivsås fastslår att förändringar i områdets hydrologi både inom och **utanför** området, som medför ändrade hydrologiska förhållanden, leder till uttorkning av naturtyper och är ett hot mot bevarandevärdena. Med anledning härav vill Föreningen påtala följande:

I en rapport från Ekologigruppen redovisas att vattennivån i Lovéns brott norr om väg 956 under åren 2009-2015 successivt sjunkit med 2,8 meter. Vattennivån kan förväntas sjunka ytterligare, vilket framgår av ansökan. Vattennivån har fortsatt sjunka och efter okulär besiktning 2019 bedömts ligga väsentligt lägre än tidigare. Det finns ingenting som talar mot att den långsamma dräneringen och uttorkningsprocessen kommer att fortsätta och resultera i skadeverkningar för såväl naturtyper som typiska arter i Natura 2000-området. Fuktberoende arter och habitat (biotoper) skadas först, därefter resterande naturtyper. Vad händer när vattennivån i Lovéns brott hamnar på en nivå som ligger under habitaterna i Natura 2000-området?

Skador har identifierats vid utloppet, som nu är helt uttorkat i stenbrottets norra kant, uppenbarligen som följd av senaste utvidgningen av täktområdet söder om väg 956. Myndigheten som prövade och lämnade Sydsten täktillstånd 2004, förvissade sig uppenbarligen inte om vilka miljökonsekvenser beslutet skulle få som resultat. Skyddet av Natura 2000-områden ska prioriteras enligt gällande lag, vilket gällde såväl då som nu.

Växtplatsen vid utloppet har torkat ut och helt ändrat karaktär. Fuktberoende växter har försvunnit och ersatts av vanliga, triviala gräsarter som från Natura 2000 och botanisk synpunkt är föga intressanta. Bäckfåran med vatten till fuktheden och fuktängen, vilka är arealmässigt små men ytterst sällsynt förekommande naturtyper inom Natura 2000-området, har växt igen och "försvunnit" efter att täktområdet söder om väg 956 utvidgats. Från växtplatsen har typiska vattenberoende, rödlistade arter som rödlånke och kärrjohannesört m fl försvunnit på grund av uttorkning och igenväxning. Kärrjohannesörten är en karaktärsart för Natura 2000-områdets fuktäng.

Uppenbarligen dränerar Sydstens täkt omgivande marker redan idag inom ett areellt icke obetydligt område. Diabasgångar mot täktområdet söder om väg 956 och sprickor i marken genom och intill Lovéns brott, bidrar uppenbarligen till dräneringen och torrläggningen.

Den enda realistiska orsaken till att vattennivån sjunker i Lovéns brott är att vatten tränger ut genom nya och/eller vidgade sprickor som bildats till följd av täktverksamheten och dess sprängningar söder om väg 956. Sydsten bekräftar att det finns sprickor i berggrunden men anger inte några närmare uppgifter om dessa. Slutsatsen synes odiskutabel – vattennivån i Natura 2000-området sjunker till följd av dränering orsakad av täktverksamheten.

Vattennivån i Lovéns stenbrott har sjunkit flera meter, utloppet över kanten i norr har torkat ut, försvunnit och växt igen. Träbron ovanför kanten visar bäckens tidigare läge och besökares passage för att hålla sig torrskodda. Bänken för besökare ligger i april 2019 i vattnet.

Tillsynsmyndigheten är tydligen inte medveten om tillståndet och egenkontrollen tycks inte fungera trots att skyddet av Natura 2000-områden är ett i lag prioriterat ansvarsområde. Föreningen har i bifogad skrivelse uppmärksammat tillsynsmyndigheten på tillståndet med begäran att områdets hydrologi återställs och att risken för framtida skadeverkningar elimineras.

Åtgärder måste omgående vidtas för att reparera skadorna och att långsiktigt eliminera risken att nya skador uppkommer i naturreservatet och Natura 2000-området Knivås.

- Riksintresset för naturvård har företräde

Natura 2000-område som förtecknats enligt 7 kap 27 § miljöbalken är ett prioriterat riksintresse som inte får skadas av åtgärder eller verksamheter enligt 4 kap 1 och 8 §§ miljöbalken. Sverige har internationellt förbundit sig att skydda Natura 2000-områden. Skäl föreligger inte att göra undantag från lagen. Sydsten har tillgång till material av god kvalitet på andra håll i landskapet. Riksintresset för ämnen och material får enligt lagen 3 kap 7 § miljöbalken inte ges företräde framför ett särskilt bevarandeområde.

SGU avgränsade 2005-07-01 riksintresseområdet enligt miljöbalken. I sammanhanget kan noteras att Lunds kommun 2006 konstaterat att "Delen norr om väg 956 ingår i Skrylleplanen". Anspråket "från riksintresset värdefulla material och ämnen 3 kap 7 § miljöbalken" accepteras inte av kommunen. Länsstyrelsen har i komplettering, 2005-10-12, till granskningsyttrandet tagit ställning till att företräde ska ges till riksintresset för naturvård.

SGUs underlagsmaterial för att utse området norr om väg 956 som riksintresse enligt 3 kap 7 § miljöbalken redovisar inte något resultat från någon geologisk undersökning Länsstyrelsen i Skåne län, som företräder statens samlade intressen, har liksom Lunds kommun avstyrkt att området norr om väg 956 utses som riksintresse. Boverket, som har övergripande ansvar för hushållning med mark och vatten, anser att SGUs förslag inte ska fastställas.

- Täktansökan söder om väg 956 som påverkar Natura 2000-område ska avslås.

Riksintresseområden för naturvård i öster

De norra delarna söder om väg 956 ska skyddas mot täktverksamhet på samma sätt som ovan angivits. Risken att förorsaka skada i Natura 2000-området ska elimineras.

Täktverksamheten bör inte tillåtas expandera ytterligare och dominera landskapet. Samhället och friluftslivet i det tätbefolkade sydvästkånska uppodlade landskapet med brist på strövområden gör anspråk på att stråket av allemansrättslig mark hålls intakt.

Den fria oexploaterade zonen med allemansrättsligt tillgänglig mark i östra delen är en viktig förbindelselänk mellan Skrylleområdet - med sina 10-tal naturreservat och en nationalpark – samt Högebjär och det primära rekreativområde Romeleåsen, vilka binds samman genom Skåneleden. Det sammanhängande området är särskilt skyddat som riksintresseområde för friluftsliv (3 kap 6 § miljöbalken).

För *Romeleåsen och sjölandskapet* gäller särskilda lagreglerade bestämmelser för hushållning med mark och vatten (4 kap 2 § miljöbalken). Här skall turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets intressen särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön. Täktverksamheten medför att stora vattenmängder, 2 miljoner kubikmeter vatten, årligen förs bort från Sydstens täktområde och dess omgivning. Om tåkten ska fördjupas till -22 m ö h kommer större områden att dräneras och torrläggas. Sydsten bekräftar att naturvärden kommer att påverkas både direkt och indirekt genom bl a bortledning av vatten. Miljökonsekvenserna av dränering och torrläggning är inte klarlagda. Hur markvattensituationen totalt kommer att påverkas i täktområdet och i riksintresseområdet för naturvård och friluftsliv (3 kap 6 § miljöbalken) öster om nuvarande täktområde är inte redovisat. Skadas naturtyper som fukthedar, fuktängar och kärrvegetation med sårbara och för naturtyperna karakteristiska arter som klockgentiana, slättergubbe och klotgräs? Kommer vegetationen i fuktiga fäladsmarker med artrik flora av sällsynta, rödlistade växter att försvinna och ersättas med triviala gräsarter? Föreningen kan inte finna något svar på dessa frågor i ansökan.

Undersökningsområdet i miljökonsekvensbedömningen är så snävt avgränsat att undersökningar enbart har genomförts inom i princip nuvarande täktområde, där natur och naturvärden inom stora arealer redan utplånats genom täktverksamhet. Omgivningarna har inte kartlagts på ett acceptabelt sätt. Föreningen är kritisk till tillvägagångssättet och resultatet rörande naturvärdesklassificeringen. Förekomsten av naturtyper i området måste bedömas och värderas i förhållande till förekomst och utbredning i landet/landskapet som helhet. Ett exempel på detta är fäladsmarkerna, som minskat kraftigt och som i svensk natur- och kulturmiljövård har ett betydligt högre bevarandevärde än vad som framskymtar i texten.

Efterbehandlingsplanen bör vara exakt och slutgiltig. Hanteringen av Natura 2000-områden som riskerar påtaglig skada får inte skjutas på framtiden som Sydsten gör. En sådan plan finns inte i ansökan och ej heller i gällande täkttillstånd, som upphör 2024. En efterbehandlingsplan ska vara aktuell, realistisk och genomförbar.

Redovisningen av Dalbysjön är oprecis och schablonartad och saknar trovärdighet. Sydsten anger att vattennivån i sjön sannolikt kommer att ställa in sig på redovisad nivå – detta är en from förhoppning. Att det kommer att ta mer än ett halvsekel, kanske ett sekel, att skapa Dalbysjön är ingen ursäkt för att inte nu redovisa en komplett efter-

behandlingsplan. Bedömningen av risken att skada Natura 2000-området är en fråga som inte får skjutas på framtiden utan ska nu slutgiltigt avgöras i dom.

De samlade bevarandevärdena av riksintresse enligt 3 kap, 6 §, 4 kap 1 och 8 §§ och 4 kap 2 § miljöbalken ska prioriteras, eftersom det långsiktigt är den bästa markanvändningen som bäst tillgodoser samhällets fastlagda nationella miljö kvalitetsmål och lagar. Det enskilda intresset att exploatera mark- och vattenområdet får vika.

- Ansökan i denna del ska avslås.

Alternativa platser för täktverksamhet

Sydsten kan utveckla 0-alternativet och redovisa alternativa områden för att bedriva täktverksamhet. Sydsten har tillgång till stenbrott på annan plats och därför handlar det nu inte om att bolaget, till följd av att Dalbytäkten ska avslutas, tvingas upphöra med sin verksamhet. Nuvarande ansökan fyller inte lagstadgade krav om redovisning av alternativa platser.

Vänliga hälsningar

Åke Svensson/Stefan andersson
Ordförande/vice ordförande
Lunds Botaniska Förening

Bilaga

Föreningens skrivelse till Länsstyrelsen 2019-04-13

Kopia till

Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm
Lunds kommun, kommunstyrelsen, Box 41, 221 00 Lund